

Rapport 2008:33 R

Vilka är studenter?

En undersökning av studenterna i Sverige

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige

Utgiven av Högskoleverket 2008

Högskoleverkets rapportserie 2008:33 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, analysavdelningen, **Ingeborg Amnéus och Per Gillström**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets kontorservice, Stockholm, november 2008

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Inledning	5
Om rapporten	6
Sammanfattning	7
En översiktlig bild	9
Mer än 300 000 studenter	9
En tredjedel läser samhällsvetenskap eller juridik	11
Ojämn könsfördelning på många utbildningar	12
Stor åldersspridning	13
Inresande studenter	16
Studenterna	19
Studenternas sociala bakgrund	19
Går studenterna i samma spår som sina föräldrar?	22
Allt vanligare med utländsk bakgrund	23
En femtedel av studenterna har barn	24
Många studenter flyttar för att studera	28
Studiefinansiering – färre tar lån	30
Icke-traditionella studenter	31
Studiemönster	35
Utbildningsval inför högskolestudierna	35
Registrerade poäng	37
Tidigare studieerfarenheter	39
Deltidsstudier	40
Drygt 50 000 studerar på distans	42
En fjärdedel har gjort längre uppehåll i studierna	44
Avslutande kommentar	47

Inledning

Mer än 300 000 personer studerar vid universitet och högskolor runt om i Sverige. De studerar på en mängd olika utbildningar, och de har olika syften och mål med sina studier. Deras förutsättningar och bakgrunder skiljer sig åt, vilket gör att de har olika önskemål om hur utbildningen ska se ut och distribueras, och olika förutsättningar att ta del av högskoleutbildning och göra olika val i anslutning till den.

Den traditionella bilden av studenten är en ung man eller kvinna som börjar högskolestudierna i princip direkt efter gymnasiet, fullföljer sin utbildning utan avbrott och efter examen inte kommer närmare högskolan än i sina minnen av studietiden. Även om den bilden fortfarande stämmer in på många studenter, finns det i dag också många som har en helt annan studiesituation. Det är därför viktigt med en aktuell bild av dagens studenter så att den högre utbildningen kan planeras efter rätt förutsättningar. Syftet med denna rapport är att skapa just en sådan bild av studenterna; deras bakgrund, deras nuvarande studier och deras tidigare studier.

År 2001 presenterade Högskoleverket en stor undersökning av studenterna i Sverige (Studs). Undersökningen bestod av tre delar: data från högskoleregistret, en enkätundersökning och ett litet antal djupintervjuer. Materialet beskrev studentpopulationen så som den såg ut i slutet av 90-talet.¹

Sedan dess har många andra undersökningar om studenter vid svenska universitet och högskolor genomförts. Exempelvis har Högskoleverket vid två tillfällen, 2002 och 2007, genomfört större enkätundersökningar till studenter om deras uppfattning om utbildningarnas kvalitet.² En annan större enkätundersökning med fokus på studenters bostadssituation och ekonomi gjordes av Statistiska centralbyrån 2007.³ Dessutom följer många lärosäten upp sina studenter på flera olika sätt.

Någon omfattande nationell beskrivning av studentpopulationens sammansättning har dock inte gjorts sedan Studs-undersökningen. Samtidigt har det skett många förändringar inom den högre utbildningen sedan slutet av 90-talet. Några högskolor har blivit universitet, det internationella inslaget, i form av fler utländska studenter, har ökat och distansutbildningen har utvecklats genom nätuniversitetets tillkomst. Det är därför intressant att göra en beskrivning av dagens studenter och se om det har skett några förändringar under den senaste tioårsperioden.

-
1. *Studenterna i Sverige. Om livet och tillvaron som student vid sekelskiftet 2000*, Högskoleverkets rapportserie 2001:26 R.
 2. *Studentspegeln 2002*, Högskoleverkets rapportserie 2002:21 R och *Studentspegeln 2007*, Högskoleverkets rapportserie 2007:20 R.
 3. Statistiska centralbyrån, *Högskolestuderandes levnadsvillkor. Enkätundersökning bland högskolestuderande våren 2007*, Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701.

Om rapporten

Den här rapporten handlar om de studenter som var registrerade på en kurs i högskolans grundutbildning under hösten 2006. Materialet i rapporten är till största delen hämtat ur universitets- och högskoleregistret. Till viss del har data ur universitets- och högskoleregistret samkörts med uppgifter ur registret över totalbefolkningen. Det är alltså fråga om registerstudier, vilket innebär att framställningen är rent deskriptiv. Den ger alltså inte några svar på några ”mjuka” frågor eller på några ”varför”-frågor. Däremot kan den deskriptiva framställningen tjäna som utgångspunkt för framtida undersökningar av just sådana frågor.

Rapporten kretsar kring dessa frågeställningar:

- Vilka är det som studerar vid universitet och högskolor i dag?
- Vad kännetecknar studenter på olika utbildningar?
- Hur ser studiemönstren ut?

I den mån det är möjligt görs jämförelser över tid. Dels görs jämförelser med Studs-rapporten som beskrev studentpopulationen 1995, dels har nya uppgifter hämtats ur universitets- och högskoleregistret för studentpopulationen höstterminen 2000.

I anslutning till vissa frågor sätts de svenska studenterna i ett internationellt sammanhang. Det material som har använts för de internationella jämförelserna är *Education at a Glance* som är OECD:s årliga sammanställning av data om utbildning. Dessutom har rapporten *Eurostudent*, där tjugotalet europeiska länder har samarbetat i en internationell enkätundersökning om studenters levnadsförhållanden, använts. I Sveriges fall har enkätundersökningen gått ut till studenter i åldern 18–45 år som inte var nybörjare i högskolan. Vad som räknas till högre utbildning kan skilja sig mellan olika länder, vilket naturligtvis försvårar internationella jämförelser.

En ny utbildnings- och examensstruktur fr.o.m. hösten 2007

Hösten 2007 började en ny utbildnings- och examensstruktur tillämpas inom svensk högre utbildning. Den största förändringen var att utbildningen och examina delas in i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Dessutom infördes ett nytt poängsystem där ett läsårs studier motsvarar 60 högskolepoäng, i stället för tidigare 40 poäng. I denna rapport fokuseras dock på höstterminen 2006, det vill säga innan förändringarna med en ny utbildnings- och examensstruktur genomförts.

Sammanfattning

Rapporten vill ge en nationell beskrivning av studentpopulationens sammansättning. Fokus i rapporten ligger på de studenter som var registrerade på en kurs i högskolans grundutbildning under hösten 2006. Materialet i rapporten är till största delen hämtat ur universitets- och högskoleregistret, men även ur registret över totalbefolkningen. I rapporten framgår följande:

- Den svenska högskolan kännetecknas av en heterogen studiepopulation:
 - Hälften av studenterna finns i åldersspannet 20–25 år, men en tredjedel av studenterna är i åldern 26–40 år.
 - En femtedel av studenterna har barn.
 - Ungefär tre av tio studenter kommer från högre tjänstemannahem och två av tio från arbetarhem.
 - Det blir allt vanligare med utländsk bakgrund bland de svenska studenterna. Hösten 2000 var andelen 12 procent – sex år senare 16 procent.
 - Ungefär hälften av studenterna är icke-traditionella studenter, dvs. började studierna tidigast vid 25 års ålder eller har gjort ett längre uppehåll i studierna eller studerar på deltid.
- Hösten 2006 hade hälften av studenterna både studielån och bidrag, men det är allt färre av studenterna som tar studielån.
- Av alla dem som studerade på högskolan hade 30 procent någon gång studerat på komvux.
- Nära en fjärdedel av studenterna studerade på deltid.
- Distansstudier blir allt vanligare. 53 200 studenter läste högskoleutbildning på distans, vilket är 17 procent av alla studenter. Hösten 2000 var andelen 10 procent. Kvinnorna är i klar majoritet bland de studenter som läser på distans.
- Ungefär en av fyra studenter har någon gång gjort ett uppehåll i studierna om minst tre terminer.
- Vanligast är att de ungdomar som börjar studera på högskolan har gått på ett samhällsvetenskapligt eller naturvetenskapligt program i gymnasieskolan.
- Ungefär en fjärdedel av studenterna började studera på högskolan i samma kommun som de gått i gymnasieskolan. Nära hälften började däremot studera på en högskola som låg i ett annat län än där de gått sin gymnasieutbildning.
- Ungefär två tredjedelar av studenterna läser kurser inom något samhället program, såsom lärarprogram eller ekonomprogram. En tredjedel av studenterna läser enbart på fristående kurser.

- Samhällsvetenskap är den utbildningsinriktning som har flest studenter på högskolan – hösten 2006 studerade 88 000 studenter på program och kurser inom samhällsvetenskap.
- Könsfördelningen är totalt sett 60 procent kvinnor och 40 procent män, men det finns en tydlig könsuppdelning inom högskolan. Ojämnast är könsfördelningen inom vård- och receptarieutbildningar, lärarutbildningar och civilingenjörsutbildningar. Inom de två första områdena dominerar kvinnorna, men inom det tredje är männen i majoritet.

En översiktlig bild

I det här avsnittet görs en kort presentation av studentpopulationen vid universitet och högskolor i form av antalet studenter, antalet nybörjare och vilka ämnesområden de studerar. Avsikten är att ge en bakgrund till de mer ingående bilder av studenterna som presenteras i senare avsnitt. Avsnittets fokus ligger på studenterna höstterminen 2006. (Antalsuppgifter för läsåret 2006/07 och för höstterminen 2007 finns i Högskoleverkets årsrapport 2008 *Universitet och högskolor*, 2008:19 R, samt Statistiskt meddelande *Studenter och examina i grundutbildningen 2006/07*, UF 20 SM 0801.)

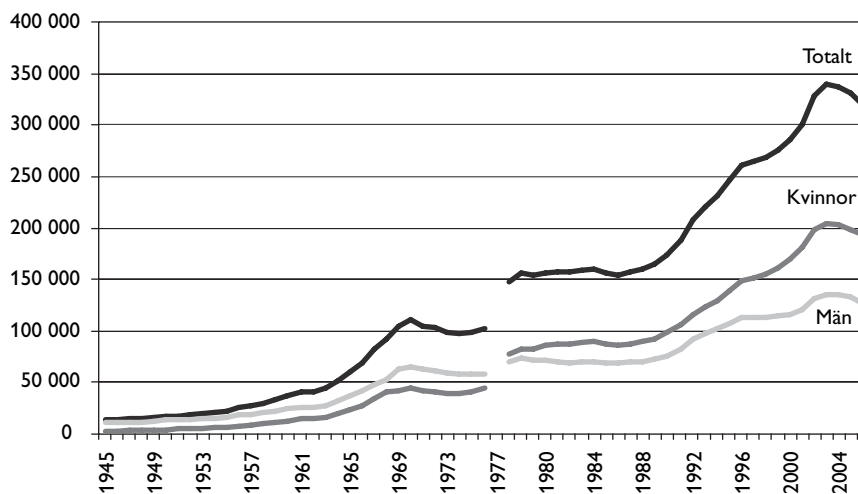
Mer än 300 000 studenter

Höstterminen 2006 studerade totalt 320 000 personer på universitet och högskolor runt om i Sverige. Av dessa var 190 000 kvinnor och 130 000 var män, vilket innebär att 60 procent av studenterna var kvinnor och 40 procent var män.

Jämfört med åren i början av 2000-talet har antalet studenter minskat. Den högsta noteringen i antal studenter sågs höstterminen 2003 då 340 000 personer fanns i högskoleutbildning. På tre år har antalet studenter därmed minskat med 20 000. Sett i ett längre perspektiv framgår det dock tydligt att det handlar om en minskning från en hög nivå. Jämfört med för femton år sedan har antalet studerande fördubblats, och går man tillbaka ännu längre blir det påtagligt att högskoleutbildning under andra hälften av 1900-talet har gått från att vara utbildning för ett fåtal till att vara en utbildning för "alla" – även om det fortfarande finns en social snedrekrytering till högre utbildning.⁴

4. Se vidare rapport *Högre utbildning och forskning 1945–2005 – en översikt*, Högskoleverkets rapportserie 2006:3 R.

Figur 1. Antal registrerade studenter vid universitet och högskolor höstterminerna 1945–2006.

Samtidigt som antalet studenter har ökat, har också andelen kvinnor bland studenterna successivt stigit. I och med högskolereformen 1977 – när de stora kvinnodominerade utbildningarna inom vård- och undervisningsområdet införlivades i högskolan – steg andelen kvinnor kraftigt och kvinnorna kom därmed att vara i majoritet bland studenterna. Andelen kvinnor har därefter fortsatt att stiga, för att sedan början av 2000-talet vara omkring 60 procent.

65 000 nya studenter hösten 2006

Höstterminen 2006 började cirka 64 700 personer som aldrig tidigare studerat i svensk högskola i högskoleutbildning. Av dessa var ungefär 12 900 inresande studenter som kom till Sverige för att studera via utbytesprogram eller på egen hand.⁵

Könsfördelningen är jämnare bland högskolenybörjarna än vad som är fallet i hela studentpopulationen. Bland högskolenybörjarna var 45 procent män och 55 procent kvinnor. En förklaring till detta är könsfördelningen bland de många inresande studenterna som i statistiken räknas som högskolenybörjare, eftersom de inte tidigare studerat vid en svensk högskola. Bland dessa studenter är män i majoritet.

De inresande studenterna stannar ofta bara en kortare period, därför ser könsfördelningen i hela studentpopulationen något annorlunda ut än bland högskolenybörjarna. Om man undantar de inresande studenterna var 43 procent män och 57 procent kvinnor bland högskolenybörjarna.

Både bland män och bland kvinnor är den vanligaste nybörjaråldern 19–20 år. En tredjedel av nybörjarna var i denna ålder. Räknar man därtill in

5. Antalet inresande studenter avser antalet studenter som inte har ett svenskt personnummer. Antalet är dock något underskattat eftersom det även finns en del inresande studenter som har svenskt personnummer.

de nybörjare som var 21 år, rymmer nästan hälften av nybörjargruppen inom detta åldersintervall. På så sätt kan man säga att nära hälften av dem som började studera i högskolan gjorde det i nära anslutning till sin avslutade gymnasieutbildning.

Även om de flesta högskolenybörjare alltså är unga, finns det samtidigt relativt många som för första gången påbörjar högskolestudier när de är något äldre. En tredjedel av högskolenybörjarna är 25 år eller äldre. Åldersfördelningen bland högskolenybörjarna har sett i stort sett lika ut sedan mitten av 90-talet.

Tabell 1. Nybörjare i högskoleutbildning, per ålder och kön, hösten 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
19–21 år	16 600	13 400	30 000
22–24 år	6 900	6 800	13 700
25–30 år	5 900	5 800	11 700
31 år och äldre	6 200	3 100	9 300
Totalt	35 600	29 100	64 700

Bland de studenter som inte är nya i högskoleutbildning har ungefär två tredjedelar studerat i högskolan mellan ett till tre år. Några har dock studerat betydligt längre än så. En tiondel har studerat i mer än fem år vid högskolan. Det är inga stora skillnader mellan män och kvinnor i detta hänseende.

En tredjedel läser samhällsvetenskap eller juridik

Ungefär två tredjedelar av studenterna läser kurser inom något sammanhållet program, såsom lärarprogram eller ekonomprogram. Av dessa läser en del dessutom fristående kurser vid sidan av programmet. En tredjedel av studenterna läser enbart på fristående kurser. Fristående kurser är framför allt vanliga inom humaniora och teologi. Höstterminen 2006 läste 86 procent av studenterna inom humaniora och teologi på fristående kurser. Också inom distansutbildningen är fristående kurser en stor del av utbildningsutbudet. Bland de studenter som läser på distans studerar nästan tre fjärdedelar på fristående kurser.

Samhällsvetenskap är den utbildningsinriktning som har flest studenter på högskolan. Höstterminen 2006 studerade 88 000 studenter på program och kurser inom samhällsvetenskap. Räknar man in de studenter som läser juridik tillkommer 11 000 personer. Det motsvarar 31 procent av samtliga studenter. Tekniska utbildningar, inklusive civilingenjörsutbildning, stod för omkring 16 procent av studenterna, räknat i personer innebär det 52 000 studenter. Det innebär alltså att samhällsvetenskap och juridik tillsammans med teknisk utbildning står för 50 procent av studentpopulationen. Det har inte skett några större förändringar vad gäller studenternas fördelning på utbildningsinriktning jämfört med hösten 2000.

Tabell 2. Antal registrerade studenter per utbildningsinriktning*, höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Samhällsvetenskap och juridik	63 800	35 600	99 500
Läroarbetsutbildning	31 700	10 600	42 300
Vård- och receptarieutbildning	32 100	5 300	37 400
Humaniora och teologi	18 900	10 500	29 400
Matematik och naturvetenskap	11 400	14 400	25 400
Civilingenjörsutbildning	6 300	18 600	24 900
Annan teknisk utbildning	7 600	19 200	26 800
Konstnärlig utbildning	6 900	4 800	11 700
Läkare, tandläkare, apotekare	4 500	2 900	7 400
SLU-utbildning**	2 500	1 300	3 800
Övriga utbildningar***	6 800	3 900	10 700
Totalt	192 500	127 200	319 600

*Om en person studerar inom flera olika utbildningsinriktningar har han eller hon i första hand hänförs till den inriktning där personen läser en programutbildning. Om en person studerar fristående kurser inom flera olika utbildningsinriktningar har han eller hon hänförs till den inriktning där personen är registrerad för flest antal poäng.

** Till SLU-utbildning tillförs i denna rapport all utbildning vid Sveriges lantbruksuniversitet.

*** I Övriga utbildningar ingår både fristående kurser och program som inte kunnat klassificeras till någon av de andra utbildningsinriktningarna. Det handlar bland annat om program som ger en yrkeshögskoleexamen.

Ser man till utbildningsprogram är det fem stora utbildningar som dominerar i den svenska högskolan. Det är läroarbetsutbildningen, civilingenjörsutbildningen, ekonomutbildningen, sjuksköterskeutbildningen och högskoleingenjörsutbildningen. Tillsammans har dessa fem utbildningar en tredjedel av samtliga högskolestudenter. Läroarbetsutbildningen är den största utbildningen med cirka 42 000 studenter. Därefter kommer civilingenjörsutbildningen med cirka 25 000 studenter, ekonomutbildningen med drygt 17 000, sjuksköterskeutbildningen med drygt 13 000 och högskoleingenjörsutbildningen med drygt 10 000 studenter.

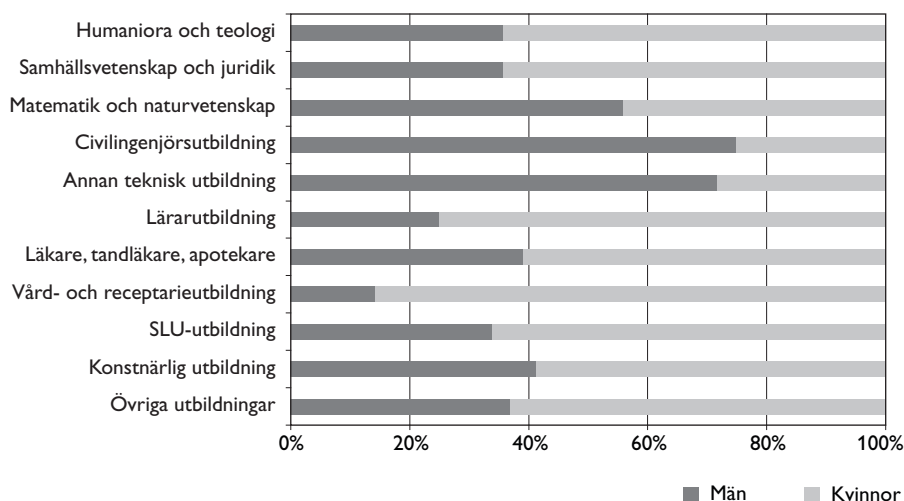
Ojämn könsfördelning på många utbildningar

En vanlig definition av jämn könsfördelning innebär att vardera könet ska vara representerade till minst 40 procent. Som nämnts ovan finns det fler kvinnor än män i högskolan. Könsfördelningen är totalt sett 60 procent kvinnor och 40 procent män. Kvinnorna har varit i majoritet ända sedan högskolereformen 1977, men dominansen har successivt ökat sedan dess. Under 2000-talet har andelen kvinnor varit konstant 60 procent.

På totalnivå håller sig alltså könsfördelningen inom intervallet 40–60, men ser man statistiken uppdelad på utbildningsinriktningar märker man tydligt hur könsuppdelad högskolan är. Endast inom två utbildningsinriktningar, matematik och naturvetenskap samt konstnärliga utbildningar, är vardera könet representerat till minst 40 procent. Snedast är könsfördelningen inom vård- och receptarieutbildningar, läroarbetsutbildningar och civilingenjörsutbild-

ningar. Inom de två första områdena dominerar kvinnorna, men inom det tredje är männen i majoritet.⁶

Figur 2. Könsfördelning på olika utbildningsinriktningar, hösten 2006.

Högre andel kvinnor än män också internationellt

Liksom i Sverige är en övervägande del av studenterna i många av OECD-länderna kvinnor. Bland de examinerade var 58 procent kvinnor totalt inom OECD år 2006. De länder som ligger högre än Sverige (65 procent bland de examinerade) är Island, Portugal, Slovenien och Estland där kvinnorna utgör mellan 67 och 70 procent av de examinerade. I Sydkorea är könsfördelningen jämn (49 procent kvinnor), men i Japan är däremot kvinnorna i minoritet (43 procent kvinnor). Inom OECD totalt har andelen kvinnor bland de examinerade ökat från 55 till 58 procent från år 2000 till år 2006.

Det finns också samma mönster internationellt som i Sverige när det gäller könsfördelningen per utbildningsinriktning. Inom hälso- och sjukvård är kvinnorna i tydlig majoritet och inom teknik- och datavetenskap dominerar männen.⁷

Stor åldersspridning

Det finns studenter i alla åldrar, från tonåren ända upp över 80-årsåldern. Hälften av studenterna finns dock i åldersspannet 20–25 år. I den åldern är högskolestudier en vanlig sysselsättning. Av samtliga 20–25-åringar i befolkningen är det en fjärdedel som studerar vid universitet och högskolor. I den ålder när studiedeltagandet är som högst – 22 år för kvinnor och 23 år för

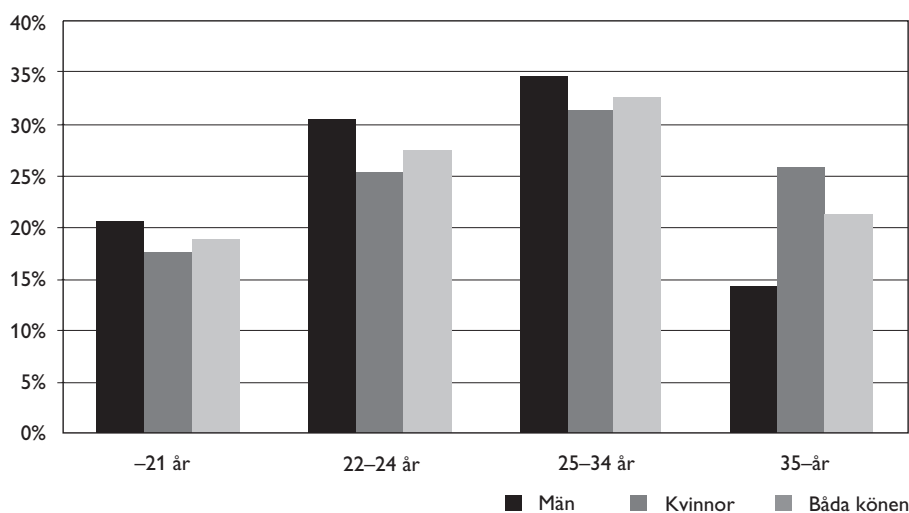
6. En omfattande analys av könsfördelningen i den högre utbildningen finns i rapporten *Kvinnor och män i högskolan*, Högskoleverkets rapportserie 2008:20 R.

7. OECD, 2008, *Education at a Glance 2008*, tabell A3.5a. Siffrorna avser utbildning på nivån ISCED 5A, dvs. längre teoretisk högskoleutbildning.

män – studerar var tredje kvinna och var fjärde man vid universitet och högskolor.

Ungefär en tredjedel av studenterna är i åldern 26–40 år. Det är en större andel av kvinnorna än av männen som tillhör denna något äldre åldersgrupp. Höstterminen 2006 var 26 procent av de kvinnliga studenterna 35 år eller äldre, medan motsvarande siffra för de manliga studenterna var 14 procent.

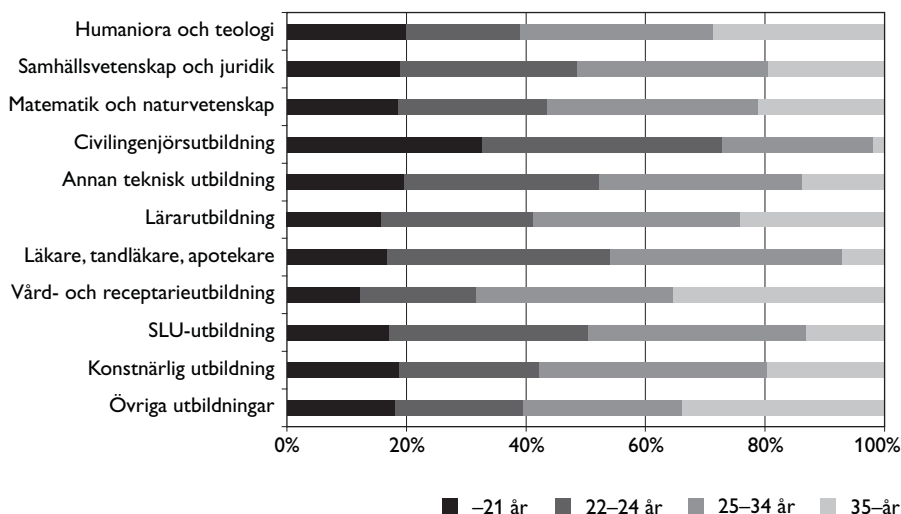
Figur 3. Ålderfördelningen bland registrerade studenter, höstterminen 2006, procent.

Trots att ungefär 150 000 fler personer studerade i högskolan höstterminen 2006 jämfört med höstterminen 1990, har studenternas fördelning på olika åldersgrupper inte förändrats nämnvärt under denna period. I alla åldersgrupper, även i de högsta åldrarna, har expansionen av högskoleutbildningen inneburit att andelen av befolkningen som studerar i högskolan ökat under denna period.

Ålderfördelningen bland studenterna varierar mellan de olika utbildningsinriktningarna. På civilingenjörsutbildningarna är studenterna i genomsnitt mycket unga. Tre fjärdedelar är yngre än 25 år, och bara enstaka procent är 35 år eller äldre. Störst andel äldre studenter finns på vård- och receptarieutbildningar, där en tredjedel är 35 år eller äldre. Det finns inte några ålderskillnader mellan män och kvinnor på respektive utbildning. Det innebär att både män och kvinnor som läser på civilingenjörsutbildningar i genomsnitt är unga, medan en majoritet av både männen och kvinnorna på vård- och receptarieutbildningar tillhör de äldre åldersgrupperna.

Figur 4. Åldersfördelning på olika utbildningsinriktningar, hösten 2006.

Sverige har många äldre studenter

En skillnad mellan olika länders studentpopulationer framkommer tydligt i åldersstrukturen. I många länder går de flesta studenterna vidare till högre studier direkt efter det att de avslutat sina förberedande studier. Studenterna i dessa länder är därmed relativt unga, och spridningen i ålder är liten. Detta gäller bland annat för Japan och Sydkorea där 80 procent av nybörjarna är 20 år eller yngre. I andra länder är studentpopulationen mer spridd över olika åldersgrupper. Så är ju situationen i Sverige, och samma sak gäller bland annat i Norge, på Island och på Nya Zeeland.

Medianåldern bland nybörjarna i Sverige är 22,4 år. Bland övriga OECD-länder har endast Danmark och Island en högre medianålder. I ett tiotal länder ligger nybörjarnas medianålder under 20 år.

Sveriges stora heterogenitet beträffande studenter tyder på att Sverige lyckats väl med att skapa en åldersintegrerad högskola, och de förhållandevis stora grupperna av äldre studenter är ett tecken på att den svenska högskolan tagit ett ansvar för det livslånga lärandet. Det finns olika vägar in till högskolestudier, och lärosätena erbjuder en stor mängd utbildningar av fort- och vidareutbildningskaraktär.⁸

8. SOU 2004:29, *Tre vägar till den öppna högskolan*.

Tabell 3. Medianålder bland nybörjare i högskolan i olika OECD-länder 2006.

	Medianålder
Grekland	18,9
Spanien	19,0
Irland	19,1
Belgien	19,1
Mexiko	19,5
USA	19,5
Storbritannien	19,6
Nederländerna	19,7
Italien	19,8
Turkiet	19,8
Norge	20,1
Polen	20,3
Tjeckien	20,5
Slovakien	20,7
Nya Zeeland	20,8
Österrike	20,8
Australien	20,9
Ungern	21,0
Tyskland	21,2
Finland	21,6
Schweiz	21,7
Sverige	22,4
Danmark	22,6
Island	23,2

Källa: OECD, *Education at a Glance 2008*, tabell A2.4.

Anmärkning: Medelåldern avser nybörjare i högskoleutbildning klassificerad till ISCED 5A, som är högre utbildning som är tre år eller längre och som leder till yrken med höga krav på teoretisk utbildning, t.ex. läkare, tandläkare och arkitekt. Vilka utbildningar som räknas till ISCED 5A kan variera mellan länderna, vilket medför vissa problem vid jämförelser.

Inresande studenter

Höstterminen 2006 var 20 procent högskolenybörjare inresande utbytesstudenter (utländska studenter som deltar i högskoleutbildning genom ett utbytesprogram) eller s.k. ”free movers” (studenter som utan att delta i utbytesprogram ordnar sin högskoleutbildning i annat land, i det här fallet Sverige).

Eftersom många av dem som kom för att studera i Sverige på grundnivå inte fullföljer en utbildning, utan ofta har i avsikt att bara stanna en eller två terminer, sjunker andelen inresande studenter i förhållande till hela studentpopulationen, där de utgör 6 procent.

Tabell 4. Inresande studenter höstterminen 2006.

Samtliga studenter		Högskolenyborjare	
Totalt	Inresande	Totalt	Inresande
319 000	20 500	64 700	12 900

Könsfördelningen bland inresande studenter skiljer sig från den totala studentpopulationen där andelen kvinnor respektive män är 60 respektive 40 procent, medan fördelningen bland de inresande studenterna är den omvända, 43 respektive 57 procent.

Bland dem som kommer till Sverige för att studera på högskolan återfinns ungefär en av fem inom kategorin ”annan teknisk utbildning”. Andra vanliga inriktningar är humaniora och teologi, samhällsvetenskap och juridik, samt matematik och naturvetenskap.

Studenterna

Vilka är det som studerar vid universitet och högskolor? Hur ser deras bakgrund ut? I detta avsnitt presenteras de studenter som var registrerade vid ett universitet eller en högskola höstterminen 2006. Bland annat redovisas deras sociala bakgrund och familjesituation, liksom hur de finansierar sina studier.

Studenternas sociala bakgrund

Studenternas sociala bakgrund, här betraktad utifrån föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet respektive högsta utbildning, har betydelse för högskolestudier.⁹ Dels är det vanligare att barn till akademiker börjar högre studier än barn från arbetarhem, dels har den sociala bakgrunden betydelse för vad man kommer att studera.

Föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet och utbildning hänger samman. Drygt var tredje student hösten 2006 hade föräldrar vars högsta utbildning var en tvåårig gymnasieutbildning eller en kortare utbildning. Bland studenterna med arbetarbakgrund var denna andel 78 procent, medan andelen var 5 procent bland dem med högre tjänstemannabakgrund. Även om föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet och utbildning hänger samman, är det ändå inte samma sak och det är därför befogat att se på dem var för sig.

Båda indelningarna avser att beskriva den sociala stratifiering som råder i ett samhälle, där tanken är att det inom varje stratum (eller grupp) råder liknande levnadsvillkor, attityder och värderingar. Medan den socioekonomiska tillhörigheten baseras på individens yrke, utgår utbildningsbakgrunden från den tid individen har deltagit i utbildning – vilken utbildningsnivå hon eller han har nått.

Socioekonomisk bakgrund

Under 90-talet, då högskolan expanderade, ökade antalet högskolenyborjare från alla socioekonomiska grupper, med undantag av barn från högre tjänstemannahem, vilket kom att förändra den sociala sammansättningen i högskolan. Framförallt blev det allt vanligare med nyborjare från arbetarhem. Under de senaste åren har emellertid den sociala sammansättningen varit tämligen

9. Den socioekonomiska bakgrunden har erhållits enligt en fastställd ordning, om båda föräldrarnas (vuxna i hushållet) SEI-uppgifter finns tillgängliga. Föräldrarnas utbildningsbakgrund baseras på den förälder som har den högsta utbildningen. Uppgifterna är begränsade till studenter under 35 år.

stabil.¹⁰ Tre av tio studenter kommer från högre tjänstemannahem och drygt två av tio kommer från arbetarhem. Nära hälften har annan bakgrund, framförallt övrig tjänstemannabakgrund (lägre tjänsteman eller tjänsteman på mellannivå), men även företagare- eller lantbrukarbakgrund.

Tabell 5. Socioekonomisk bakgrund bland studenter under 35 år, höstterminen 2000 och 2006.

Socioekonomisk bakgrund	2000			2006		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Högre tjänstemän	29 %	34 %	31 %	27 %	34 %	30 %
Övriga tjänstemän samt lantbrukare och företagare	49 %	47 %	48 %	48 %	46 %	47 %
Arbetare	23 %	18 %	21 %	25 %	20 %	23 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Även om andelen studenter från arbetarhem har ökat över tid, så är de ändå underrepresenterade i högskolan. Om andelen studenter från arbetarhem skulle motsvara den i befolkningen skulle denna vara ungefär en tredjedel och inte en knapp fjärdedel.¹¹

Många kvinnor med arbetarbakgrund studerar inom undervisnings- och vårdområdena, och får därigenom sin yrkesutbildning inom högskolan. Jämförelsevis många män med arbetarbakgrund får i stället sin yrkesutbildning i gymnasieskolan. Detta förklarar en del av hur det kommer sig att det finns fler kvinnor än män med arbetarbakgrund inom högskolan.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund

Ett liknande mönster finner man även avseende föräldrarnas utbildningsbakgrund. Höstterminen 2006 hade 39 procent av kvinnorna föräldrar med högst en tvåårig gymnasieutbildning eller en kortare utbildning. Bland männen var andelen 30 procent.

10. Eftersom uppgifter om social bakgrund bygger på information från folk- och bostadsräkningen 1990 har dessa blivit alltmer inaktuella och osäkra. En kvalitetsstudie vid SCB visar att andelen med arbetarbakgrund troligen överskattas, och att andelen med högre tjänstemannabakgrund underskattas något under 2006.

11. Social bakgrund bland högskolenybjörjare 2005/06 och doktorandnybjörjare 2004/05. Statistiskt meddelande UF 20 SM 06 02.

Tabell 6. Föräldrarnas utbildningsbakgrund bland studenter under 35 år, höstterminen 2006.

Föräldrars utbildningsbakgrund	Kvinnor	Män	Samtliga
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	8 %	4 %	6 %
Förgymnasial utbildning 9 (10) år (motsvarande)	8 %	6 %	7 %
Gymnasial utbildning högst 2-årig	24 %	20 %	22 %
Gymnasial utbildning längre än 2 år men max 3 år	13 %	13 %	13 %
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år (inkl. 4-årigt tekn. gymnasium)	20 %	21 %	20 %
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre (exkl. forskarutbildning)	26 %	33 %	29 %
Forskarutbildning	2 %	3 %	2 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

Jämför man föräldrarnas utbildningsbakgrund 2000 och 2006 finner man en minskad andel studenter med lågutbildade föräldrar. Detta följer utvecklingen med en allt mer utbildad befolkning.

Social bakgrund och utbildningsinriktning

Den sociala bakgrunden har en tydlig inverkan på vad man studerar i högskolan. En tydlig skillnad är att många, mestadels kvinnor, med arbetarbakgrund studerar inom lärarutbildning eller vård- och receptarieutbildning. Bland kvinnor med arbetarbakgrund studerar 32 procent inom lärarutbildning och 30 procent inom vård- och receptarieutbildning.

Utbildningar till civilingenjör samt läkare, tandläkare och apotekare är vanligare bland dem med högre tjänstemannabakgrund. Bland dem som läser till läkare har 58 procent högre tjänstemannabakgrund.

Tabell 7. Socioekonomisk bakgrund och utbildningsinriktning bland studenter under 35 år, höstterminen 2006.

Utbildningsinriktning	Högre tjänstemän	Övriga tjänstemän, lantbrukare och företagare	Arbetare	Totalt
Humaniora och teologi	9 %	8 %	8 %	8 %
Samhällsvetenskap och juridik	33 %	31 %	29 %	31 %
Matematik och naturvetenskap	7 %	7 %	7 %	7 %
Civilingenjörsutbildning	13 %	8 %	6 %	9 %
Annan teknisk utbildning	6 %	7 %	7 %	7 %
Lärarutbildning	10 %	15 %	20 %	15 %
Läkare, tandläkare, apotekare	5 %	2 %	1 %	3 %
Vård- och receptarieutbildning	9 %	12 %	15 %	12 %
SLU-utbildning	1 %	1 %	1 %	1 %
Konstnärlig utbildning	4 %	3 %	3 %	4 %
Övriga utbildningar	2 %	3 %	4 %	3 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %

Går studenterna i samma spår som sina föräldrar?

Kan man se om det finns en tendens till att studenterna kommer att välja en liknande utbildning som sina föräldrar? I detta fall kan man jämföra vilken utbildningsinriktning studenten tillhör med utbildningsinriktningen som föräldern med högst utbildning hade. (Detta innebär dessvärre att sambandet med den andra föräldern förblir oklart. Dessutom är utbildningsinriktningar klassificerade på olika sätt för student respektive förälder). För att tydligare kunna se ett eventuellt samband ingår endast studenter med föräldrar med eftergymnasial utbildning.

Relativt många av dem som utbildar sig till lärare har en förälder med pedagogisk utbildning, 33 procent, mot genomsnittet bland samtliga studenter på 24 procent. Bland dem som studerar till läkare, tandläkare eller apotekare är det många som har en förälder med en utbildning för ett yrke. De som studerar vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har i högre grad än genomsnittet en förälder som har en liknande utbildning. Så även om denna analys är tämligen grovt indelad, så kan man ändå se en viss, om än svag, tendens till att ”äpplet faller inte långt från trädet”.

Tabell 8. Studenters utbildningsinriktning och föräldrars utbildningsinriktning. Tabellen visar endast studenter höstterminen 2006 vars föräldrar har eftergymnasial utbildning.

Utbildningsinriktning (studenter ht 2006)	Föräldrarnas utbildningsinriktning								Totalt
	Utb. för estetisk, humanistisk och religiös verksamhet	Pedagogisk utbildning	Utb. för ekonomisk, samhällsvetenskaplig och betyendevetenskaplig utbildning	Utb. för förvaltning, handel och kontor samt tekniska och naturvetenskaplig utb.	Utb. för industri och hantverk samt tekniska och naturvetenskaplig utb.	Utb. för transport och kommunikation	Utb. för vårdriken	Utb. för jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske	
Humaniora	9 %	25 %	26 %	17 %	1 %	17 %	2 %	4 %	100 %
Teologi	14 %	26 %	23 %	14 %	1 %	17 %	1 %	4 %	100 %
Samhällsvetenskap	5 %	24 %	29 %	18 %	1 %	17 %	1 %	4 %	100 %
Juridik	6 %	21 %	32 %	17 %	1 %	17 %	2 %	4 %	100 %
Matematik	5 %	24 %	25 %	23 %	1 %	17 %	2 %	2 %	100 %
Naturvetenskap	5 %	23 %	24 %	24 %	1 %	17 %	2 %	4 %	100 %
Civilingenjörsutbildning	3 %	18 %	22 %	35 %	1 %	16 %	2 %	3 %	100 %
Annan teknisk utbildning	4 %	24 %	21 %	27 %	2 %	17 %	2 %	4 %	100 %
Lärarutbildning	5 %	33 %	21 %	16 %	1 %	17 %	1 %	5 %	100 %
Läkare, tandläkare, apotekare	4 %	19 %	19 %	22 %	1 %	32 %	1 %	2 %	100 %
Vård- och receptarieutbildning	5 %	26 %	20 %	17 %	1 %	23 %	2 %	5 %	100 %
SLU-utbildningar	5 %	24 %	19 %	19 %	1 %	21 %	8 %	3 %	100 %
Konstnärliga utbildningar	11 %	27 %	24 %	17 %	1 %	16 %	1 %	3 %	100 %
Övriga, inklusive yrkesteknisk utbildning	4 %	29 %	21 %	17 %	1 %	20 %	2 %	6 %	100 %
Totalt	5 %	24 %	24 %	21 %	1 %	18 %	2 %	4 %	100 %

Allt vanligare med utländsk bakgrund

Studenter med utländsk bakgrund har blivit allt vanligare i den svenska högskolan.¹² Med utländsk bakgrund avses här studenter folkbokförda i Sverige, som själva är utrikes födda, samt de studenter som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. Inresande studenter som kommit till Sverige för att studera ingår alltså inte.

År 2000 var andelen med utländsk bakgrund 12 procent – sex år senare var andelen 16 procent (50 000 personer). Det är särskilt de med asiatisk bakgrund som har ökat i andel – från 2,5 till 5,1 procent. Många av studenterna har europeisk bakgrund; sammanlagt nära 9 procent.

12. Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning och forskarutbildning 2006/07. Statistiskt meddelande UF 19 SM 0801. Högskoleverket och Statistiska centralbyrån.

Det är något högre andel bland männen än bland kvinnorna som har utländsk bakgrund.

Tabell 9. Utländsk bakgrund, höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Sverige	85 %	82 %	84 %
Norden utom Sverige	3 %	2 %	3 %
EU utom Norden	2 %	3 %	3 %
Europa utom EU och Norden	4 %	3 %	3 %
Afrika	1 %	2 %	1 %
Nordamerika	0 %	0 %	0 %
Sydamerika	1 %	1 %	1 %
Asien	4 %	6 %	5 %
Oceanien	0 %	0 %	0 %
(f.d.) Sovjetunionen	0 %	0 %	0 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

En femtedel av studenterna har barn

Av de studenter som studerade på högskolan höstterminen 2006 hade drygt 61 500 hemmavarande barn som var yngre än 18 år. Det motsvarar 20 procent av studenterna. Det är huvudsakligen bara studenter som är äldre än 25 år som är föräldrar. Bland studenter i denna åldersgrupp är föräldransvar dock relativt vanligt. Bland studenterna i åldrarna 25–34 år har 21 procent barn, medan det bland studenterna som är 35 år och äldre är 60 procent som har barn.

Det är vanligare att kvinnor kombinerar sina studier med familjeliv än att män gör det. Av de kvinnliga studenterna hade 26 procent barn under 18 år, jämfört med 11 procent bland männen. Att föräldraskapet till så stor del hänger samman med studenternas ålder förklarar en del av detta, eftersom en större andel av kvinnorna än av männen är äldre än 25 år. Men även om man jämför studenter i samma åldersgrupp är det en betydligt större andel av kvinnorna än av männen som har barn under 18 år.

Tabell 10. Andel av studenterna som har hemmavarande barn under 18 år, höstterminen 2006.

Studenternas ålder	Kvinnor	Män	Samtliga
21 år och yngre	0 %	0 %	0 %
22–24 år	2 %	1 %	1 %
25–34 år	28 %	11 %	21 %
35 år och äldre	65 %	45 %	60 %
Totalt	26 %	11 %	20 %

Andelen föräldrar bland studenterna är ungefär densamma i dag som den var för tio år sedan. I enkätundersökningen Studs, som genomfördes bland dem som studerade under höstterminen 1996, uppgav 19 procent av studenterna

att de hade hemmavarande barn under 18 år. Bland kvinnorna var andelen 22 procent och bland männen 13 procent. Liksom i dag var det praktiskt taget bara studenter över 25 år som hade barn.¹³

Det är inte så många studenter som har barn när de för första gången börjar studera i högskolan. Till viss del beror det på att en stor del av nybörjarna i högskolan är unga. I stället verkar det som om många får barn i slutet av sin utbildning. Av de studenter som har barn studerade 11 procent sin första termin i högskolan hösten 2006, medan 36 procent redan hade tagit mer än 80 poäng (motsvarande 120 högskolepoäng i det nya systemet), det vill säga de hade motsvarande två års heltidsstudier bakom sig. Flera återkommer till högskolestudier efter att ha avslutat en utbildning. Ungefär en tredjedel av studenterna som har barn – en något större andel bland kvinnorna än bland männen – har en tidigare avlagd examen, ofta en lärarexamen.

Flexibilitet i studierna kan underlätta för studenter med barn

Studenter som har barn måste ofta anpassa sitt studerande till andra än sig själva, vilket ställer större krav på flexibilitet i studierna. De kan till exempel inte på ett enkelt sätt flytta till en annan ort för att studera, och deras möjligheter till fria självstudier styrs av de tider som gäller i barnens förskola och skola etc. Studier på distans och studier på deltid kan därför underlätta för personer med små barn att studera i högskolan.

Det är också många av de studenter som har barn som studerar på distans. Av de föräldrar som studerade under höstterminen 2006 läste totalt 28 procent enbart på distans. Detta kan jämföras med 8 procent bland dem som inte har barn. En stor del av distansutbildningsutbudet består av fristående kurser. Det är ganska ovanligt att längre utbildningar ges på distans. Det är framför allt utbildningar inom det pedagogiska området och vårdområdet som distribueras på det sättet. Av de föräldrar som studerade på distans studerade ungefär en tredjedel på programutbildningar, och det är då utbildningar som ger lärarexamen, specialsjuksköterskeexamen, specialpedagogexamen och sjuksköterskeexamen som de studerar.

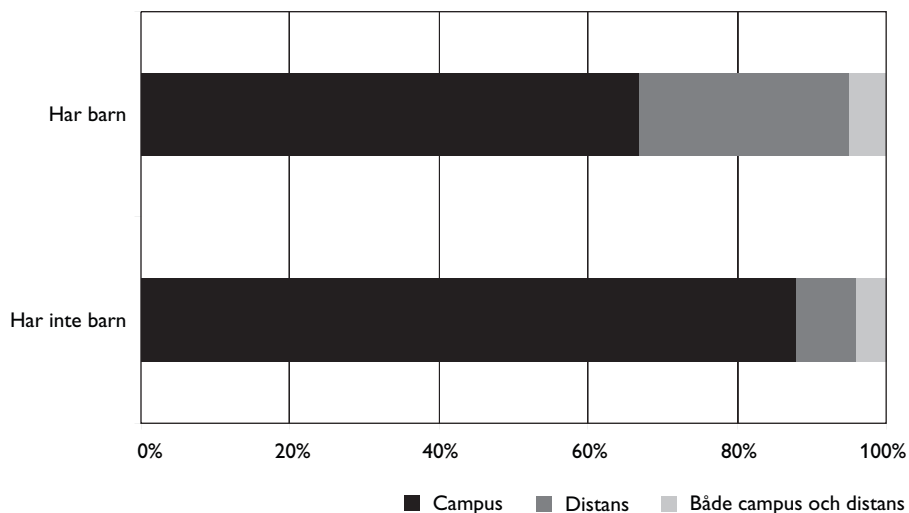
Att studera på deltid¹⁴ kan vara en annan lösning för att få familjelivet att gå ihop med högskolestudier. Av de studenter som har barn studerade 42 procent på deltid. Motsvarande andel bland dem som inte är föräldrar var 18 procent. Tre fjärdedelar av dem som studerade på deltid läste på fristående kurser. Detta gäller både för studenter med barn och för studenter utan barn. Eftersom kombinationen distans- och deltidstudier är vanlig, är det inte oväntat att de som läste programutbildningar på deltid, i stor utsträckning gjorde det via distans. Mot denna bakgrund är det heller inte förvånande att de programut-

13. Högskoleverket, 2003, *Vilka är studenterna – och vad tycker de?* Arbetsrapport nr 7, Studenterna i Sverige.

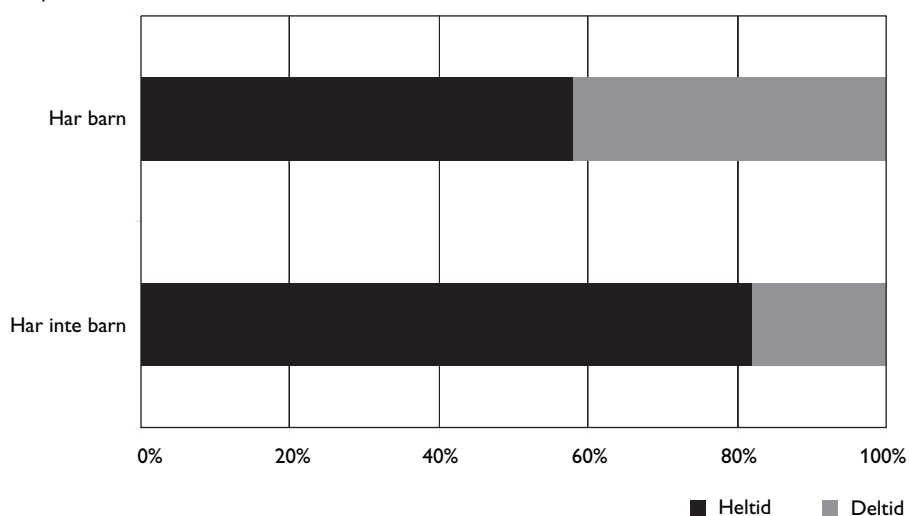
14. Som deltidstuderande räknas här personer som var registrerade för 14 poäng eller mindre under terminen (motsvarar 21 högskolepoäng i det nya system som infördes 1 juli 2007). Se vidare kapitlet Studiemönster.

bildningar som studerades framför allt fanns inom det pedagogiska området och vårdområdet.

Figur 5. Andel (procent) av studenter höstterminen 2006 som studerar på campus- respektive distansutbildning.

Figur 6. Andel (procent) av studenter höstterminen 2006 som studerar på heltid respektive deltid.

Även om många studenter som har barn utnyttjar de flexibla formerna som finns för högskolestudier – distansstudier och deltidsstudier – är det viktigt att komma ihåg att de flesta studenter med barn faktiskt studerar på heltid i traditionella campusstudier. Av de totalt 61 500 studenter som hade barn höstterminen 2006 studerade drygt hälften, 31 400, på heltid och i campusstudier. Det finns inga skillnader mellan könen, utan både bland män och bland kvinnor som är föräldrar studerar hälften på heltid och i campusstudier.

Få föräldrar studerar till civilingenjörer

Mer än hälften av de studenter som har barn under 18 år studerar på programutbildningar. De allra flesta av dessa finns på lärarutbildningar samt på program inom vård- och receptarieområdet. Inom vård- och receptarieområdet är det framför allt utbildningar till sjuksköterska och specialistsjuksköterska som har en studentpopulation med en hög andel studenter med barn.

Det finns däremot få studenter med barn på civilingenjörsutbildningar liksom på läkar- respektive tandläkarutbildningen. Skillnaderna mellan utbildningarna hänger delvis samman med ålders- och könsskillnader i studentpopulationen. Lärarutbildningar liksom vård- och receptarieutbildningar har en stor andel kvinnliga studenter i äldre åldrar, medan många av civilingenjörstudenterna är yngre män. Detta räcker dock inte som förklaring, utan skillnaderna mellan utbildningarna kvarstår även när man tar hänsyn till kön och ålder.

Tabell 11. Andel av studenter inom olika utbildningsinriktningar som har hemmavarande barn under 18 år, höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Vård- och receptarieutbildning	39 %	24 %	37 %
Lärarutbildning	35 %	18 %	31 %
Humaniora och teologi	23 %	12 %	19 %
Samhällsvetenskap och juridik	22 %	10 %	18 %
Matematik och naturvetenskap	23 %	11 %	17 %
Konstnärliga utbildningar	17 %	8 %	14 %
Annan teknisk utbildning	19 %	10 %	12 %
SLU-utbildningar	13 %	8 %	11 %
Läkare, tandläkare, apotekare	9 %	9 %	9 %
Civilingenjörsutbildning	3 %	2 %	2 %
Övriga utbildningar	31 %	17 %	26 %
Samtliga utbildningar	26 %	11 %	20 %

En annan förklaring är att lärarutbildningar och sjuksköterskeutbildningar finns på många fler orter, vilket gör dem till tänkbara utbildningsalternativ för den som har familj och inte vill flytta. Dessa utbildningar ges också i ganska stor utsträckning både på distans och på deltid, även om mindre flexibla utbildningsformer inte tycks avskräcka personer med föräldraansvar att studera inom dessa områden. Om man enbart ser till program som ges på heltid och på campus utgör nämligen studenter som har barn 29 procent av dem som studerar på vård- och receptarieutbildningar och 25 procent av dem som studerar på lärarutbildningar.

Ovanligt att studenter i övriga Europa har barn

I de flesta andra europeiska länder är det ovanligt att studenterna har familj och barn. Det är åtminstone vad undersökningen Eurostudent tyder på.¹⁵ Enligt denna undersökning är andelen studenter med barn högst i Norge där 22 procent av studenterna är föräldrar. Därefter kommer Sverige med 17 procent¹⁶, Slovakien med 15 procent och Estland med 11 procent. I 11 av de 22 deltagande länderna utgör andelen studenter som är föräldrar 5 procent eller mindre av landets studenter.

Precis som i Sverige gäller generellt bland de länder som deltagit i studien att andelen föräldrar är högre bland kvinnorna än bland männen.

Många studenter flyttar för att studera

Mer än 80 procent av studenterna bor i samma län som den högskola där de bedriver sina studier. De flesta av dessa bor dessutom i samma kommun som högskolan. Det finns inte oväntat skillnader mellan campus- och distansstudenterna i detta avseende. De studenter som studerar på campus bor i regel i, eller i närheten av, studieorten. Bland distansstudenterna bor däremot drygt hälften av studenterna i andra län än den högskola där de studerar.

Eftersom studenterna oftast bor nära sin högskola är det en logisk följd att de allra flesta studenter också bor i större städer. Av samtliga studenter som läste på högskolan höstterminen 2006 bodde 85 procent antingen i storstadsområdena kring Stockholm, Göteborg och Malmö, eller i kommuner med fler än 90 000 invånare. Endast tre procent bodde i glesbygd.¹⁷ Inte oväntat studerade en relativt stor del av de studenter som bodde i glesbygd på distans.

Vanligt att flytta

Under senare hälften av 1900-talet spreds den högre utbildningen geografiskt över landet, och i och med inrättandet av Högskolan på Gotland 1998 finns nu minst en högskola i varje län.¹⁸ Förutom att den har bidragit till en ökning av antalet studenter, har den geografiska spridningen också inneburit att högskoleutbildning har kommit många människor närmare rent geografiskt. Även för dem som inte bor i närheten av de traditionella universitetsorterna finns numera möjlighet att bedriva högskolestudier utan att flytta. (Detta hänger dock förstås ihop med vilken utbildning man är intresserad av att läsa, efter-

15. Uppgifter om studenter med barn finns för samtliga länder i Eurostudent-undersökningen förutom England och Wales. (<http://www.eurostudent.eu/publications>).

16. Att uppgifterna skiljer sig från de 20 procent som tidigare uppgetts, beror på att Eurostudent är en enkätundersökning, medan uppgifterna ovan är hämtade ur register. Populationen i Eurostudent avser dessutom inte hela studentpopulationen.

17. Uppgifterna om kommunernas befolkningsunderlag bygger på Statistiska centralbyråns klassificering av kommuner i så kallade H-regioner.

18. Se vidare rapport *Högre utbildning och forskning 1945–2005 – en översikt*, Högskoleverkets rapportserie 2006:3 R.

som alla utbildningar inte ges på alla orter. Se mer om olika utbildningar nedan.)

Det är ganska vanligt att studenterna stannar kvar i, eller i närheten av, sin uppväxtort när de börjar studera i högskolan. Ungefär en fjärdedel (26 procent) av studenterna började studera på högskolan i samma kommun som de gått i gymnasieskolan. Ytterligare 28 procent slutförde sin gymnasieutbildning i samma län som den högskola de började studera på låg i, men i en annan kommun. Nästan hälften (45 procent) började däremot studera på en högskola som låg i ett annat län än där de gått sin gymnasieutbildning. Det finns inga större skillnader mellan män och kvinnor i detta avseende.

Tabell 12. Geografiskt samband mellan gymnasieutbildning och påbörjade högskolestudier, studenter höstterminen 2006.

Högskola och gymnasieutbildning ligger i ...	Kvinnor	Män	Samtliga
... samma kommun	26 %	26 %	26 %
... samma län (men annan kommun)	29 %	28 %	28 %
... ett närliggande län	20 %	19 %	19 %
... övriga län	25 %	28 %	26 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Olika utbildningar rekryterar olika mycket från närområdet. På utbildningarna till bland annat läkare, tandläkare och apotekare samt på konstnärliga utbildningar har mer än hälften av studenterna flyttat från det län där de gick i gymnasieskolan. Dessa utbildningar finns enbart på ett fåtal universitetsorter, och de är svåra att komma in på. Ännu mindre rekrytering från närområdet har de utbildningar som ges inom Sveriges lantbruksuniversitet, där tre fjärdedelar kommer från ett annat län.

Bland dem som studerar till sjuksköterska och lärare är situationen annorlunda. Båda utbildningarna finns på ett 25-tal orter runt om i Sverige, och 60 procent av studenterna kommer från samma län som högskoleutbildningen finns i. Även utbildning mot examen som biomedicinsk analytiker har hög rekrytering från närområdet. Det är mer anmärkningsvärt då den utbildningen bara finns på ett tiotal orter.

Hur stor rekrytering som görs utanför närområdet sammanfaller inte bara med hur geografiskt spridd utbildningen är, utan också med den sociala sammansättningen inom olika utbildningar. På utbildningar till läkare och tandläkare, som har en låg rekrytering från arbetarhem, kommer studenterna från närområdet i lägre utsträckning än på utbildningar till lärare och sjuksköterska, där arbetarbarn är väl representerade.

Vanligare i övriga Europa att studenterna bor hos sina föräldrar

I Eurostudent-undersökningen har studenterna tillfrågats om sitt boende. Jämfört med sina europeiska studentkamrater är det en liten andel av de svenska studenterna som bor hemma hos sina föräldrar eller hos släktingar. I Sverige uppgår 10 procent av studenterna att de bor kvar hemma, vilket står i stark

kontrast till Italien och Spanien där 73 respektive 64 procent av studenterna bor hos föräldrarna. Också i många andra länder bor en stor del av studenterna kvar i föräldrahemmet. I 13 av de 22 deltagande länderna i Eurostudent bor mer än en tredjedel av studenterna hemma hos sina föräldrar. De länder där andelen hemmaboende studenter är lägre än i Sverige är Finland (4 procent) och Norge (7 procent).

I Sverige, liksom i Finland och Norge, är det vanligast att studenterna hyr eller äger en bostad som är frikopplad från deras liv som student. Bland de svenska studenterna uppgav 64 procent att de hyr eller äger lägenhet eller hus, och 26 procent uppgav att de bor i studentbostad (korridor eller lägenhet).

Studiefinansiering – färre tar lån

Studiemedel består av dels en bidragsdel, dels en lånedel. Det är möjligt att enbart ta ut bidragsdelen. Höstterminen 2006 uppgick bidraget till 623 kronor/vecka och lånet till 1 191 kronor/vecka.¹⁹ Hösten 2006 hade hälften av studenterna både bidrag och lån, 18 procent hade endast bidrag och 32 procent finansierade sina studier på annat sätt.

Om man jämför med hösten 2000 finns det en påtaglig skillnad. Hösten 2006 är det 8 procentenheter färre som har både studiebidrag och lån och 7 procentenheter fler som endast erhåller bidragsdelen. Skillnaderna mellan kvinnor och män är tämligen små.

Att färre tar lån 2006 kan till del förklaras av en ökad andel deltidsstuderande, bland vilka åtta av tio inte har något studiestöd alls, men det är främst bland de heltidsstuderande som färre tar lån. Andelen som tar lån bland dem som studerar på heltid sjönk från 68 till 62 procent. Det tycks finnas en minskad benägenhet hos studenterna att vilja ta lån.²⁰ Att fler tog lån 2000 än 2006 kan även till del bero på att arbetsmarknaden var kärvare under 2000, vilket gjorde att fler var beroende av lånedelen för att kunna försörja sig.

Tabell 13. Studiefinansiering, höstterminen 2000 och 2006.

		Kvinnor	Män	Samtliga
2000	Bidrag och lån	58 %	59 %	58 %
	Endast bidrag	11 %	12 %	11 %
	Inget studiestöd	31 %	29 %	30 %
	Summa	100 %	100 %	100 %
2006	Bidrag och lån	51 %	49 %	50 %
	Endast bidrag	18 %	19 %	18 %
	Inget studiestöd	31 %	32 %	32 %
	Summa	100 %	100 %	100 %

19. För vissa kategorier studenter finns det möjlighet till tillägglån och tilläggsbidrag.

20. Centrala studiestödsnämnden (CSN), *Varför lånar inte de studerande?* 2007.

Det är särskilt inom utbildningar till lärare samt läkare, tandläkare och apotekare som studenterna har både bidrag och lån, nära sju av tio. Även många blivande civilingenjörer har både bidrag och lån, 62 procent. Däremot är detta ovanligare bland studenter inom humaniora och teologi samt matematik och naturvetenskap. Dessa utbildningsinriktningar är också de med minsta respektive högsta andelar deltidsstuderande.

Något fler av dem med arbetarbakgrund tar både studielån och bidrag, 59 procent, mot 56 procent bland dem med högre tjänstemannabakgrund.

Icke-traditionella studenter

Den typiska eller traditionella bilden av en student är, eller var, någon som börjar sina högskolestudier inom kort tid efter avslutat gymnasium, läser på heltid och avslutar studierna utan något längre avbrott. Många av dagens studenter avviker från denna bild och är i denna mening icke-traditionella.

Med icke-traditionella studenter menas de som uppfyller minst ett av följande kriterier:

- Började studierna vid 25 års ålder eller senare.
- Har gjort minst ett långt uppehåll i studierna, minst ett och ett halvt år (tre terminer).
- Studerar på deltid.

Sen studiestart

Höstterminen 2006 hade 26 procent av studenterna påbörjat sina första högskolestudier vid 25 års ålder eller senare. Det var vanligare bland kvinnor att påbörja sina studier i högre ålder.

Tabell 14. Ålder vid studiestart, studenter höstterminen 2006.

Började högskolestudier ...	Kvinnor	Män	Samtliga
... under 25 års ålder	72 %	78 %	74 %
... vid 25 års ålder eller senare	28 %	22 %	26 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Det är särskilt inom vårdutbildning och lärarutbildning att många påbörjat sina högskolestudier relativt sent: 40 respektive 33 procent. Dessa utbildningar är stora, sett till antalet studenter, och med en övervägande andel kvinnliga studenter.

Uppehåll i studierna

Drygt en av fem studenter höstterminen 2006 hade tidigare haft ett uppehåll i studierna på minst tre terminer. Det är vanligare att kvinnliga studenter har haft ett längre uppehåll. Mer om studieuppehåll finns i avsnittet *En fjärdedel har gjort längre uppehåll i studierna*.

Tabell 15. Studieuppehåll om minst 3 terminer, studenter höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Har haft studieuppehåll	27 %	18 %	23 %
Har inte haft studieuppehåll	73 %	82 %	77 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Deltid

Deltidsstudier kommer att beskrivas närmare i avsnittet om registrerade poäng. Där framgår att 24 procent av kvinnorna och 10 procent av männen studerade på deltid höstterminen 2006.

Tabell 16. Hel- och deltidstudier, studenter höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Deltid	24 %	20 %	23 %
Heltid	76 %	80 %	77 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Icke-traditionella studenter

Tabellen visar att de icke-traditionella studenterna är närapå lika många som de traditionella studenterna, 48 procent. Med tanke på att den tidigare Studsundersökningen²¹ visade ungefär samma resultat för studenterna, 47 procent 1995, och att andelen för höstterminen 2000 var 51 procent tycks benämningen ”icke-traditionell student” i dag vara missvisande. Den icke-traditionelle studenten i dag är mer traditionell än otraditionell åtminstone ur ett svenskt perspektiv. Ur ett internationellt perspektiv kan det däremot fortfarande vara befogat med benämningen ”icke-traditionell student”.

Betydligt fler av de kvinnliga studenterna är icke-traditionella studenter, 52 procent, mot 43 procent av de manliga. Bland kvinnliga studenter är det alltså vanligare att vara icke-traditionell än traditionell student.

Tabell 17. Icke-traditionella och traditionella studenter, höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Icke-traditionell student	52 %	43 %	48 %
Traditionell student	48 %	57 %	52 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Eftersom deltidstudier innebär en klassificering som icke-traditionell student, ligger det i sakens natur att icke-traditionella studenter volymmässigt (sett som antal registreringspoäng) utgör en lägre andel. Drygt hälften är registrerade

21. Högskoleverket, 1998, *Nittioalets studenter – Bakgrund och studiemönster*. Arbetsrapport nr 2, Studenterna i Sverige.

på mindre än 20 poäng (en termins heltidsstudier), medan denna andel är 6 procent bland de traditionella studenterna.

Tabell 18. Registreringspoäng inom terminen för icke-traditionella och traditionella studenter, höstterminen 2006.

Registreringspoäng inom terminen	Traditionell student	Icke traditionell student	Samtliga studenter
mindre än 5 poäng	0 %	3 %	2 %
5–9 poäng	0 %	18 %	8 %
10–14 poäng	0 %	26 %	13 %
15–19 poäng	6 %	4 %	5 %
20 poäng	70 %	40 %	55 %
21–30 poäng	20 %	8 %	14 %
mer än 30 poäng	4 %	2 %	3 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Icke-traditionella studenter är vanligast inom vård- och receptarieutbildning, 65 procent, och humaniora och teologi, 59 procent. Lägst andel finns inom civilingenjörsutbildningen, 19 procent, och utbildningar till läkare, tandläkare och apotekare, 27 procent.

Det är något vanligare med arbetarbakgrund bland de icke-traditionella studenterna, 26 procent, mot 21 procent bland de traditionella studenterna. En skillnad som till stor del beror på att de med arbetarbakgrund påbörjar sina högskolestudier vid en högre ålder.

Studiemönster

Flexibilitet och öppenhet är karakteristiskt för det svenska högskolesystemet. Studenterna kan välja att studera på vissa program där studiegången är fastlagd, eller de kan kombinera fristående kurser till en examen.

Högskolestudier kan se mycket olika ut för olika individer. Medan vissa studenter följer en klassrumsliknande undervisning med helt schemalagda dagar, följer andra undervisningen hemifrån via internetuppkoppling. Målet med studierna skiljer sig också åt. För vissa är högskoleutbildningen en relativt snävt inriktad utbildning för ett visst yrke, medan det för andra handlar om bildning av personligt intresse.

Utbildningsvägen kan vara mer eller mindre krokig. Det kan hända att studenter som börjar på ett program byter från en utbildning till en annan, att de gör långa uppehåll i studierna, eller tar ut en annan examen än den som utbildningen avsåg. Många återkommer dessutom till högskolestudier efter det att de tagit examen. Det finns också en viss rörlighet mellan lärosäten, det vill säga möjligheten att en student som börjat på ett lärosäte fortsätter sina studier på ett annat lärosäte.²²

Detta avsnitt syftar till att ge ytterligare en pusselbit i bilden av heterogeniteten bland Sveriges studenter, genom att visa hur olika högskolestudier kan se ut för olika studenter.

Utbildningsval inför högskolestudierna

De utbildningsval man har gjort tidigare i livet påverkar naturligtvis möjligheterna och förutsättningarna för högskolestudier. En stor del av dem som för första gången börjar i högskolan kommer mer eller mindre direkt från gymnasieskolan, men många har också gått en mindre rak väg via kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola.

Ungefär hälften av högskolenybjörarna gick ut gymnasieskolan samma år som, eller ett till två år innan, de började i högskolan. Bland dem som började på högskolan när de var mellan 19 och 21 år, och alltså nyligen avslutat sina gymnasiestudier, har de allra flesta – nästan 80 procent – en studieförberedande gymnasiebakgrund. Dock har 17 procent studerat en yrkesförberedande utbildning på gymnasiet. Övriga har studerat på specialutformade program utan anknytning till nationella program. (Här är inte medräknat de nybjörare som inte har någon uppgift om gymnasiebakgrund kopplat till sig, framför allt utbytesstudenter).

22. Av dem som hösten 2006 studerade på högskolan, och som inte var högskolenybjörare, hade 13 procent bytt högskola jämfört med föregående termin.

Vanligast är att de ungdomar som börjar studera på högskolan har studerat på ett samhällsvetenskapligt program (36 procent) eller ett naturvetenskapligt program (33 procent). De könsskillnader som finns i gymnasieskolan sprids givetvis vidare till högskolan.²³ Det naturvetenskapliga programmet är klart vanligast bland de unga manliga studenterna, medan det samhällsvetenskapliga programmet är klart vanligast bland de unga kvinnliga studenterna.

Eftersom behörighetskraven varierar mellan olika högskoleutbildningar varierar också studenternas gymnasiebakgrund. Samhällsvetenskaplig eller naturvetenskaplig gymnasiebakgrund är vanlig inom samtliga utbildningsinriktningar. Men inom konstnärliga utbildningar är det t.ex. många som har studerat på estetiska program eller medieprogram på gymnasiet, på lärarutbildningar har en relativt stor andel av de unga studenterna läst på barn- och fritidsprogrammet, och det är många med naturbruksprogrammet i grunden på SLU-utbildningar.

Många har studerat på komvux innan de började i högskolan

För den som inte har "rätt" behörighet från gymnasiet finns möjlighet att läsa in den inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Av alla dem som studerade på högskolan hösten 2006 hade 30 procent någon gång studerat på komvux. Om man ser till dem som var nya i högskolan hösten 2006, och undantar de inresande studenterna²⁴, hade 32 procent studier på komvux bakom sig. Studier på komvux är vanligare bland de kvinnliga studenterna än bland de manliga.

Förutom komplettering av behörighet kan komvuxstudier också vara en möjlighet att förbättra betygen och därmed meritvärdet i urvalsprocessen till högskolan. Det kan förklara den höga andelen studenter med komvuxstudier bakom sig på läkar-, tandläkar- och apotekareutbildningarna. Att så många av nybörjarna på lärarutbildning och vård- och receptarieutbildning har studerat på komvux har däremot en annan förklaring. Till dessa utbildningar söker sig många äldre som inte har en tillräcklig gymnasieutbildning och därför behöver behörighetskompletterat på komvux. Civilingenjörsutbildningen, som är en utbildning som är relativt lätt att komma in på och som också attraherar många unga sökande, har en förhållandevis låg andel nybörjare med komvuxstudier bakom sig.

23. Se vidare rapport *Kvinnor och män i högskolan*, Högskoleverkets rapportserie 2008:20 R.

24. Studenter som inte har ett fullständigt personnummer.

Tabell 19. Andel av nybörjarna som har studerat på komvux, hösten 2006, procent.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Humaniora och teologi	25 %	22 %	24 %
Samhällskunskap och juridik	36 %	30 %	34 %
Matematik och naturvetenskap	32 %	24 %	27 %
Civilingenjörsutbildning	18 %	16 %	17 %
Annan teknisk utbildning	27 %	22 %	24 %
Lärarytbildning	45 %	36 %	43 %
Läkare, tandläkare, apotekare	44 %	40 %	42 %
Vård- och receptarieutbildning	53 %	51 %	52 %
SLU-utbildning	40 %	41 %	40 %
Konstnärlig utbildning	21 %	20 %	20 %
Övriga utbildningar	35 %	31 %	33 %
Totalt	36 %	26 %	32 %

Jämfört med hösten 2000 har andelen nybörjare med komvuxstudier minskat. Då hade 44 procent av alla nybörjare studerat på komvux. Anledningen till att så många av nybörjarna då hade studerat på komvux var delvis att regeringens satsning Kunskapslyftet²⁵ var i full gång, vilket innebar att många som tidigare inte haft behörighet för högskolestudier skaffade sig en sådan. Dessutom har kommunerna på senare tid dragit ned på komvux vilket inneburit att det blivit svårare att konkurrera komplettera.

Förutom komvux finns möjligheten att behörighetskomplettera via basår. Tidigare gavs basår enbart som behörighetsgivande utbildning för naturvetenskapliga och tekniska utbildningar, men sedan 2002 finns möjlighet för högskolorna att också ge basårutbildningar med inriktning mot andra utbildningar där det finns brist på behöriga sökande och det finns ett behov på arbetsmarknaden av utbildad arbetskraft. Fortfarande finns det dock nästan enbart basår med inriktning mot naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Av dem som för första gången började i högskolan hösten 2006 hade tre procent studerat på basår.

Registrerade poäng

De flesta av studenterna, 55 procent, var registrerade för 20 poäng höstterminen 2006, vilket motsvarar det antal poäng man normalt tar vid heltidsstudier.²⁶ Det är ungefär lika stor andel kvinnor som män som var registrerade för minst 20 poäng, 71 respektive 73 procent. Däremot är det betydligt vanli-

25. Kunskapslyftet innebar att arbetslösa som saknade treårig gymnasiekompetens skulle kunna läsa in den inom komvux.

26. Begreppet poäng avser akademiska poäng i det meritssystem som användes före den 1 juli 2007. En veckas heltidsstudier motsvarades då av en poäng. En termin omfattade sålunda 20 poäng och ett läsår 40 poäng. Från och med den 1 juli 2007 används i stället enheten högskolepoäng, där heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng.

gare bland män att vara registrerad för mer än 20 poäng, 22 procent, mot 14 procent bland kvinnor.

Fördelningen höstterminen 2006 överensstämmer i stort med fördelningen höstterminen 2000.

Tabell 20. Registreringspoäng inom terminen, höstterminen 2006.

Registreringspoäng inom terminen	Kvinnor	Män	Samtliga
mindre än 5 poäng	2 %	1 %	2 %
5–9 poäng	9 %	8 %	8 %
10–14 poäng	14 %	11 %	13 %
15–19 poäng	4 %	7 %	5 %
20 poäng	57 %	51 %	55 %
21–30 poäng	12 %	18 %	14 %
mer än 30 poäng	2 %	4 %	3 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Ser man på andelen som är registrerade för minst 20 poäng, finner man stora variationer mellan olika utbildningsinriktningar. Inom lärarutbildningen samt utbildningarna till läkare, tandläkare och apotekare är 90 respektive 86 procent registrerade för minst 20 poäng. Detta är inriktningar med övervägande yrkesutbildningar på heltid.

Inom matematik och naturvetenskap samt humaniora och teologi är det betydligt vanligare med färre registreringspoäng, här är 58 respektive 62 procent registrerade för minst 20 poäng. Detta är två utbildningsinriktningar där relativt många, 19 respektive 17 procent, studerar på distans, vilket ofta innebär deltidstudier.

Tabell 21. Utbildningsinriktning och registreringspoäng inom terminen, hösten 2006, procent.

	mindre än 5 poäng	5–9 poäng	10–14 poäng	15–19 poäng	20 poäng	21–30 poäng	mer än 30 poäng	Summa
Humaniora och teologi	1 %	12 %	22 %	3 %	49 %	9 %	4 %	100 %
Samhällskunskap och juridik	1 %	6 %	15 %	4 %	58 %	13 %	3 %	100 %
Matematik och naturvetenskap	3 %	18 %	15 %	6 %	40 %	15 %	4 %	100 %
Civilingenjörutbildning	2 %	4 %	5 %	14 %	32 %	38 %	5 %	100 %
Annan teknisk utbildning	2 %	13 %	8 %	8 %	41 %	24 %	4 %	100 %
Lärarutbildning	0 %	1 %	8 %	1 %	79 %	8 %	2 %	100 %
Läkare, tandläkare, apotekare	0 %	1 %	2 %	10 %	72 %	12 %	2 %	100 %
Vård- och receptarieutbildning	1 %	11 %	15 %	4 %	60 %	7 %	1 %	100 %
SLU-utbildning	3 %	8 %	6 %	9 %	51 %	20 %	3 %	100 %
Konstnärlig utbildning	3 %	11 %	12 %	6 %	55 %	11 %	2 %	100 %
Övriga utbildningar	5 %	17 %	18 %	3 %	45 %	9 %	2 %	100 %
Totalt	1 %	8 %	13 %	5 %	55 %	14 %	3 %	100 %

Tidigare studieerfarenheter

Av de studenter som var registrerade höstterminen 2006 var det 24 procent som inte hade registrerats för tidigare poäng, varav de flesta var högskoleny-börjare. Det fanns även studenter som hade relativ lång erfarenhet av högskolestudier – 18 procent hade tagit över 200 poäng. Bland dem som studerar till läkare, tandläkare eller apotekare var denna andel betydligt högre, 41 procent, ett utslag av den långa läkarutbildningen.

Jämfört med höstterminen 2000 är antal producerade poäng ungefär desamma. En skillnad är emellertid att något fler av männen, tre procenten-heter, saknar tidigare poäng hösten 2006.

Tabell 22. Tidigare tagna poäng bland studenter höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Saknar poäng	23 %	27 %	24 %
1–5 poäng	2 %	2 %	2 %
6–10 poäng	2 %	2 %	2 %
11–20 poäng	7 %	6 %	6 %
21–40 poäng	14 %	14 %	14 %
41–80 poäng	19 %	18 %	19 %
81–120 poäng	16 %	14 %	15 %
121–160 poäng	10 %	10 %	10 %
161–200 poäng	5 %	5 %	5 %
201– poäng	3 %	3 %	3 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Drygt 12 procent av studenterna hösten 2006 hade tio terminer bakom sig, vilket är något färre än hösten 2000 då andelen var 15 procent. Det är något fler av kvinnorna som har många terminer bakom sig. Detta gäller emellertid inte alla utbildningsinriktningar – inom lärarutbildning, utbildning till läkare, tandläkare och apotekare, samt vård- och receptarieutbildning är det något vanligare att män har minst tio terminer bakom sig.

Tabell 23. Tidigare registreringsterminer, studenter höstterminen 2006.

Tidigare registreringsterminer	Kvinnor	Män	Samtliga
0–9	87 %	89 %	88 %
10 terminer –	13 %	11 %	12 %
Summa	100 %	100 %	100 %

En av fem studenter inom humaniora och teologi samt inom utbildningarna till läkare, tandläkare och apotekare har tidigare läst tio terminer. Inom civilingenjörsutbildningen är andelen 8 procent.

Det är även fler av de kvinnliga studenterna som har en tidigare examen, 16 procent, mot 8 procent bland männen 2006.

Tabell 24. Tidigare examen, studenter höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Saknar en tidigare examen	84 %	92 %	87 %
Har en tidigare examen	16 %	8 %	13 %
Summa	100 %	100 %	100 %

En förklaring till att fler av kvinnorna har en tidigare examen ligger i att det är jämförelsevis vanligt med fortbildning inom vårdutbildning. Inom vård- och receptarieutbildning är det 27 procent som har en tidigare examen, varav de flesta studerar på deltid.

Bland alla studenter som studerar på deltid är det 68 procent som har en tidigare examen, mot 16 procent av dem som studerar på heltid.

Totalt sett har det skett en minskning sedan hösten 2000, då 15 procent av samtliga studenter hade en tidigare examen.

Deltidsstudier

Hösten 2006 studerade 23 procent av studenterna på deltid.²⁷ Det är en ökning med fem procentenheter sedan 2000. Det är vanligare bland kvinnor med deltidstudier, 24 procent, mot 20 procent bland män.

Tabell 25. Hel- och deltidstudier, studenter höstterminen 2006.

	Kvinnor	Män	Samtliga
Deltid	24 %	20 %	23 %
Heltid	76 %	80 %	77 %
Summa	100 %	100 %	100 %

Det finns vissa skillnader i vad hel- respektive deltidstudenter studerar. Framförallt är det så gott som ingen av dem som studerar på deltid som läser till läkare, tandläkare och apotekare, utbildningar där det är ovanligt att deltidstudier erbjuds. Det är även relativt få bland de deltidstuderande som är registrerade på lärarutbildningen, 5 procent, mot 16 procent bland dem som studerar på heltid. Däremot är utbildningar inom humaniora och teologi samt matematik och naturvetenskap jämförelsevis vanligare bland dem som studerar på deltid.

27. Heltid respektive deltid utvärderas för personens samtliga kursregistreringar: i första hand med hjälp av registreringspoäng inom terminen och i andra hand med kursens poängomfattning. Med deltidstudier avses registreringspoäng om 14 poäng eller mindre.

Tabell 26. Utbildningsinriktning bland hel- respektive deltidstudenter, hösten 2006, procent.

Utbildningsinriktning	Heltid			Deltid		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Humaniora och teologi	8	7	8	15	13	14
Samhällskunskap och juridik	33	28	31	32	26	30
Matematik och naturvetenskap	5	10	7	10	18	13
Civilingenjörsutbildning	4	16	9	1	8	4
Annan teknisk utbildning	4	15	8	4	17	9
Lärarytbildning	20	10	16	6	4	5
Läkare, tandläkare, apotekare	3	3	3	0	0	0
Vård- och receptarieutbildning	16	4	11	19	5	14
SLU-utbildning	1	1	1	1	1	1
Konstnärlig utbildning	3	4	3	4	4	4
Övriga utbildningar	2	3	3	7	5	6
Totalt	100	100	100	100	100	100

Att studera på deltid är vanligare bland något äldre studenter. I yngsta åldersgruppen studerar 8 procent på deltid, och i den äldsta 54 procent.

Tabell 27. Ålder och hel- och deltidstudier, studenter höstterminen 2006.

Åldersgrupp	Heltid	Deltid	Summa
–21 år	92 %	8 %	100 %
22–24 år	91 %	9 %	100 %
25–34 år	78 %	22 %	100 %
35 år–	46 %	54 %	100 %
Samtliga	77 %	23 %	100 %

Till del har detta ett samband med familjesituation – av dem som har hemmavarande barn under 18 år studerar 39 procent på deltid mot 18 procent bland dem utan barn. Detta förhållande ser likadant ut bland både kvinnor och män.

Tabell 28. Barn och hel- och deltidstudier, studenter höstterminen 2006.

Kön	Hemmavarande barn under 18 år	Heltid	Deltid	Summa
Kvinnor	Nej	83 %	17 %	100 %
	Ja	61 %	39 %	100 %
	Samtliga	80 %	20 %	100 %
Män	Nej	81 %	19 %	100 %
	Ja	61 %	39 %	100 %
	Samtliga	75 %	24 %	100 %
Kvinnor och män	Nej	82 %	18 %	100 %
	Ja	61 %	39 %	100 %
	Samtliga	77 %	23 %	100 %

Drygt 50 000 studerar på distans

De flesta studenter bedriver sina studier genom att gå på gemensamma föreläsningar, seminarier, laborationer m.m. på campus. De befinner sig vid campus dagligen eller några timmar i veckan, beroende på utbildning. Men ungefär en sjättedel av studenterna studerar på distans. Distansundervisning innebär i normalfallet att studenterna har ett fåtal gemensamma undervisningstillfällen. Vissa kurser har dock inga gemensamma sammankomster, utan all undervisning sker via Internet.²⁸

Höstterminen 2006 läste 53 200 studenter högskoleutbildning på distans. Av dessa studerade 14 000 studenter kurser både på distans och på campus. Flera av dem som kombinerar distans- och campusstudier har dock inte gjort något aktivt val att läsa kurser på distans. En del lärosäten har nämligen byggt upp sitt utbildningsutbud så att även studenter som normalt sett studerar en utbildning på campus är hänvisade till att följa delar av utbildningen via kurser på distans. Detta är särskilt vanligt vid lärosäten med campus på flera orter.

Ökning av distansstudenter

Kvinnorna är i majoritet bland de studenter som läser på distans. Om man ser till de studenter som hösten 2006 enbart läste på distans var 70 procent kvinnor, och 30 procent var män. Det är alltså en större övervikt av kvinnor i distansutbildning än i campusutbildning, där 59 procent var kvinnor och 41 procent var män. Distansstudenterna är också generellt betydligt äldre än campusstudenterna. Mer än hälften av dem var 35 år och äldre, medan bara en dryg tiondel var yngre än 25 år. Bland campusstudenterna var däremot hälften av studenterna yngre än 25 år.

Antalet studenter som studerar på distans har nästan fördubblats sedan början av 2000-talet. Också distansstudenternas andel av samtliga studenter har ökat. Av samtliga som studerade i högskolan hösten 2006 läste totalt 17 procent på distans. Motsvarande andel hösten 2000 var 10 procent. Nätuniversitetets satsningen som startade 2002 har bidragit till den kraftiga expansionen av distansstudier.

Tabell 29. Distansstudenter hösten 2000 och hösten 2006.

	Hösten 2000	Hösten 2006
Studenter i distansutbildning	28 991	53 233
Andel distansstudenter av samtliga studenter	10 %	17 %

Även om distansstudenterna utgör en så pass stor del av studentpopulationen, svarar de för en mindre del av utbildningsvolymen (räknat i registrerade poäng). Utmärkande för distansstudenterna är nämligen att deras studier ofta

28. År 2002 infördes en satsning på it-stödd distansundervisning, som innebar distansstudier där undervisningen sker över internet. Lärosätenas kring sådan utbildning har benämnts Sveriges nätuniversitet. De flesta kurser inom nätuniversitetet har dock några obligatoriska sammankomster.

har låg poängomfattning. Endast 25 procent av distansstudenterna var registrerade på 15 poäng eller mer hösten 2006. Detta kan jämföras med dem som studerade på campus, där 84 procent var registrerade på 15 poäng eller mer.

De flesta som läser på distans har redan tidigare erfarenhet av högskolestudier. Av distansstudenterna hösten 2006 var bara 14 procent högskolenybjörjare, dvs. de hade inte tidigare studerat i högskolan, medan 86 procent tidigare hade erfarenhet av högskolestudier. För många distansstudenter är studierna en del i det livslånga lärandet, vilket tydliggörs av det faktum att 37 procent av distansstudenterna redan hade en högskoleexamen.

Distansutbildning framför allt inom samhällsvetenskap

Ungefär tre av fyra distansstudenter läser fristående kurser, och då framför allt inom samhällsvetenskap och juridik. Ungefär en tredjedel av distansstudenterna läser inom denna utbildningsinriktning, vilket är ungefär samma andel som bland campusstudenterna. I övrigt ges distansutbildning inom vård- och receptarieutbildning, humaniora och teologi, matematik och naturvetenskap samt lärarutbildning. Inom tekniska utbildningar och konstnärliga utbildningar samt inom SLU-området är distansverksamheten däremot marginell.

Tabell 30. Studenter inom olika utbildningsinriktningar som läser på distans, höstterminen 2006.

	Andel av studenter som enbart läser på distans	Antal distansstudenter
Humaniora och teologi	17 %	5 084
Samhällskunskap och juridik	13 %	12 490
Matematik och naturvetenskap	19 %	4 943
Civilingenjörsutbildning	0 %	28
Annan teknisk utbildning	9 %	2 520
Lärarutbildning	11 %	4 846
Läkare, tandläkare, apotekare	0 %	0
Vård- och receptarieutbildning	16 %	6 136
SLU-utbildning	7 %	277
Konstnärlig utbildning	6 %	722
Övriga utbildningar	21 %	2 285
Totalt	12 %	39 331

Obs. I tabellen ingår endast studenter som **enbart** studerar på distans. Läger man till de personer som kombinerar distansstudier och campusstudier blir andelen distansstudenter 17 procent (53 200 personer) på totalnivå, precis som redovisas i föregående tabell.

När det gäller sammanhållna program på distans handlar det framför allt om lärarutbildningar, specialpedagogutbildningar samt sjuksköterske- och specialsjuksköterskeutbildningar. En stor del av lärarutbildningen, specialpedagogutbildningen och specialistsjuksköterskeutbildningen ges faktiskt på distans. Totalt studerar en tiondel av samtliga lärarstudenter på distans, och av studenterna till specialpedagog och specialistsjuksköterska är knappt hälften distansstudenter.

En fjärdedel har gjort längre uppehåll i studierna

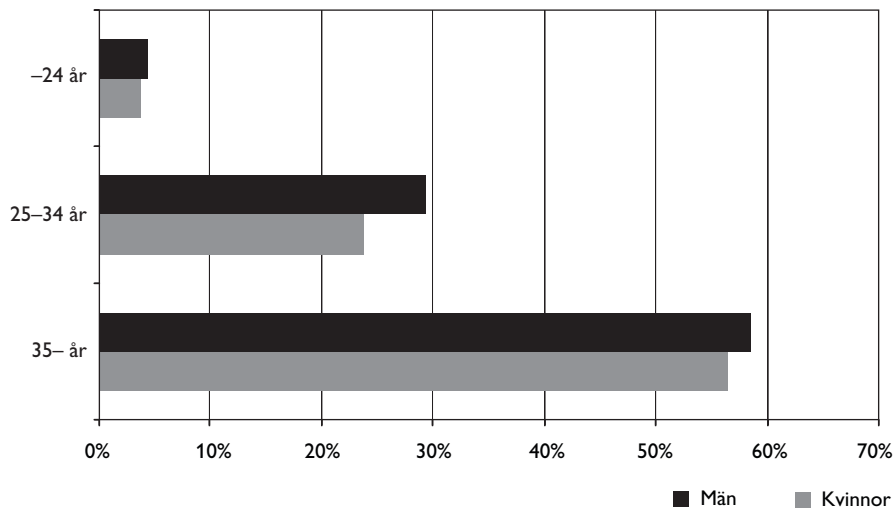
Ofta refereras till högskoleutbildning som om den vore en rak väg som börjar vid antagningen till utbildningen och därefter fortsätter utan avvikelser mot det tydliga avslutet: en examen. För vissa studenter ser studierna ut på detta sätt, men för många är studiemönstren betydligt mer komplicerade.

Ungefär en av fyra studenter har någon gång gjort ett uppehåll i studierna om minst tre terminer. Det vill säga, efter det att de registrerades vid högskolan för första gången har de under minst tre terminer i rad inte studerat på högskolan, för att därefter åter studera i högskolan.²⁹ Situationen såg ungefär likadan ut hösten 2000 som hösten 2006.

Det är en betydligt större andel bland kvinnorna (27 procent) än bland männen (18 procent) som någon gång har gjort längre uppehåll i studierna. Till viss del har det att göra med att fler kvinnor än män tillhör de äldre åldersgrupperna i högskolan. Att ha gjort längre uppehåll i studierna är betydligt vanligare bland äldre studenter än bland yngre studenter. I samtliga åldersgrupper är det dock något vanligare att kvinnor gjort långa studieuppehåll än att män har gjort det. Det finns en tendens till att kvinnor i högre utsträckning återkommer till högskolestudier – de har i högre grad än män en tidigare examen och ett något högre antal registrerade terminer bakom sig.

En ytterligare anledning kan vara familjebildande – ett tecken på detta är att 43 procent av kvinnorna som har barn under 18 år har haft ett uppehåll.

Figur 7. Studenter som gjort längre uppehåll i studierna, hösten 2006.

Högskoleutbildning som livslångt lärande

Att studenterna någon gång tidigare har varit borta från högskolestudier under en längre period är vanligare bland studenter som läser på fristående kurser än

29. Studier i andra länder via utbytesprogram räknas inte som studieuppehåll. Om studenten däremot på egen hand har studerat utanför Sverige räknas det som uppehåll i studierna.

bland programstudenter. På kurser inom vård- och receptarieutbildning har en särskilt hög andel av studenterna gjort längre uppehåll i studierna. Bland dem som läste på fristående kurser hösten 2006 hade 39 procent ett längre studieuppehåll bakom sig. Motsvarande andel bland programstudenterna var 16 procent. Det är också vanligare att de studenter som har haft uppehåll i studierna studerar på deltid och distans.

En majoritet av de studenter som har haft längre studieavbrott har också sedan tidigare en examen från högskolan. Huruvida denna examen tagits före eller efter studieuppehållet, och vad studenten började på för utbildning direkt efter uppehållet framgår inte ur datamaterialet. Men sammantaget tyder mycket på att många som kommer tillbaka till högskolan efter ett längre uppehåll gör det efter en avslutad utbildning i syfte att läsa enstaka kurser för sin bildning eller för förkovran i arbetslivet. På så sätt är det ett tydligt uttryck för det livslånga lärandet, och det växande utbudet av distans- och deltidsstudier har främjat detta.

Även om det inte är särskilt vanligt med längre studieuppehåll bland programstudenterna totalt sett, är andelen hög på vissa utbildningar. På de program som är påbyggnadsutbildningar, exempelvis utbildningar till specialpedagog och barnmorska, är det naturligt att många har långa uppehåll från det att de tar sin grundexamen till det att de börjar på påbyggnadsutbildningen. På några av dessa påbyggnadsutbildningar krävs det även att studenten ska ha arbetat inom sitt område för att antas till programmet.

Bland övriga större utbildningar är långa studieuppehåll vanligast på psykologutbildningen, medan det är mycket ovanligt bland studenter på civilingenjörsutbildningen och apotekarutbildningen.

Tabell 31. Studenter som någon gång har haft studieuppehåll på tre terminer eller mer, vissa yrkesexamensprogram.

Yrkesexamensprogram	Andel som har haft minst tre terminers uppehåll från högskolestudier
Specialpedagog*	88 %
Specialistsjuksköterska*	71 %
Barnmorska*	71 %
Psykolog	33 %
Läkare	21 %
Sjukgymnast	20 %
Socionom	17 %
Sjuksköterska	16 %
Tandläkare	16 %
Lärare	16 %
Arbets terapeut	15 %
Jurist	12 %
Högskoleingenjör	11 %
Apotekare	7 %
Civilingenjör	6 %

*Påbyggnadsutbildningar

Avslutande kommentar

Som nämndes i inledningen, materialet i rapporten är till största delen hämtat ur universitets- och högskoleregistret. Det är alltså fråga om en registerstudie, vilket innebär att framställningen är rent deskriptiv.

Rapporten ger sålunda inte några svar på några ”mjuka” frågor eller på några ”varför”-frågor. Däremot kan den deskriptiva framställningen utgöra en viktig utgångspunkt för framtida undersökningar.

I registren kan vi t.ex. få fram att 20 procent av studenterna har barn och att vissa utbildningar är vanligare bland dessa studenter. Däremot kan vi inte få svar på hur det är att kombinera högskolestudier och föräldraskap eller varför man valt en viss utbildning.

Vi kan även se att många med arbetarbakgrund påbörjar sina högskolestudier relativt sent i livet, men varför är det så?

För att få en så bra bild som möjligt av studenter och deras situation, måste andra typer av undersökningar komplettera den bild som registerundersökningar kan ge.

Exempel på enkätundersökningar riktade till studenter är *Studentspegeln 2007*³⁰ som tar upp olika kvalitetsaspekter i undervisningen (ur studentperspektiv) och *Högskolestuderandes levnadsvillkor*³¹ med särskilt fokus på bostadsförhållanden. Utöver undersökningar som ger en nationell bild finns också de studentundersökningar som utförs av respektive lärosäte.

30. *Studentspegeln 2007*, Högskoleverkets rapportserie 2007:20 R.

31. Statistiska centralbyrån, *Högskolestuderandes levnadsvillkor. Enkätundersökning bland högskolestuderande våren 2007*, Statistiska meddelanden UF 57 SM 0701.